

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Марині ВАСИЛЬЄВІЙ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

Рецензія

офіційного рецензента професора кафедри освітніх технологій та охорони праці Бахмутського навчально-наукового інституту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктора педагогічних наук, професора Кулешової Вікторії Володимирівни на дисертаційну роботу Дворник Олени Михайлівни «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертації

Дисертація «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах» є актуальною у зв'язку із сучасними викликами, що постали перед системою освіти. Пандемії, економічні кризи, військові дії та їхні наслідки значно ускладнили соціальну адаптацію здобувачів освіти, що зумовлює нагальну потребу у розвитку соціальної компетентності педагогів.

Законодавство України, зокрема Закон «Про освіту», висуває високі вимоги до забезпечення безпечного освітнього середовища та соціального захисту дітей, особливо тих, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. Однак аналіз практики свідчить про недостатню підготовку вчителів до виконання цих завдань. Це підтверджується результатами анкетувань, які демонструють обмежену обізнаність педагогів щодо соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти та усвідомлення їхніх функціональних обов'язків у цій сфері.

Проблема розвитку соціальної компетентності педагогів досі залишається мало дослідженою. Існуючі програми підвищення кваліфікації часто фокусуються лише на окремих аспектах і не забезпечують комплексного підходу до підготовки вчителів до роботи зі здобувачами освіти у складаних життєвих обставинах. Відсутність цілісних методик і механізмів впровадження розвитку соціальної компетентності в системі післядипломної освіти обґрунтовує актуальність цього дослідження.

Наукова новизна роботи полягає у розробці теоретичних і практичних підходів до розвитку соціальної компетентності педагогів, що охоплюють індивідуалізовані траєкторії підвищення кваліфікації, інтеграцію концептуальних і практичних знань, а також застосування сучасних інтерактивних методів навчання. Зважаючи на сучасні реалії, розробка комплексних підходів до формування соціальної компетентності педагогів є вкрай важливою для створення безпечного і сприятливого освітнього середовища.

Отже, тема дисертаційного дослідження є актуальною, відповідає сучасним викликам та практичним потребам системи освіти України. Це дослідження має значний науковий та прикладний потенціал, оскільки спрямоване на вирішення важливої соціальної проблеми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Дворник О. М., забезпечується застосуванням андрагогічного, компетентнісного, системного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого та адаптивного підходів, використанням кваліметричного методу для діагностики рівня розвитку соціальної компетентності вчителів, коректним застосуванням методу факторно-критеріального моделювання та групових експертних оцінок. Дисертація ґрунтується на репрезентативній вибірці, що включає результати анкетування 271 педагогічного працівника закладу загальної середньої освіти, аналіз програм підвищення кваліфікації системи післядипломної освіти та освітньо-

професійних програм системи вищої освіти щодо соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах.

Наукова апробація результатів дисертаційного дослідження здійснювалася шляхом оприлюднення матеріалів на науково-практичних конференціях різного рівня, що забезпечує наукову достовірність і практичну значущість висновків.

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації Основними науковими результатами, одержаними в дисертації, є наступні:

вперше:

- теоретично обґрунтовано та розроблено інтегративну модель розвитку СК вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО, яка інтегрує і сприяє зміцненню зв'язків між концептуальними/теоретичними, практичними/досвідними та соціокультурними знаннями із саморегуляцією професійної діяльності, що дозволить вчителям ефективно виявляти та реагувати на СЖО здобувачів освіти та надавати їм соціально-педагогічну підтримку;

- теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель методики та методичку розвитку СК вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО у процесі підвищення кваліфікації, яка базується на основі циклічної матриці співвідношення компонентів соціальної компетентності (соціокультурний; когнітивний; діяльнісно-професійний; рефлексивний); передбачає застосування кваліметричного підходу для оцінювання рівня сформованої СК вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО з метою забезпечення індивідуальної поетапної (початковий, змістовний та перевірконо-коригувальний) освітньої траєкторії її розвитку;

- теоретично обґрунтовано, розроблено зміст та критерії оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО;

уточнено:

- сучасні освітні виклики та їх наслідки, що призводять до збільшення здобувачів освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, та візуалізовано їх за допомогою діаграми Венна з метою визначення ключових зон впливу на учасників освітнього процесу;

- поняття соціальна компетентність вчителя як сукупність професійних знань, навичок, умінь і особистісних якостей, що дають йому змогу ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, створювати позитивний навчальний клімат, успішно вирішувати конфлікти, надавати соціально-педагогічну підтримку, а також адаптуватися до різних соціальних, культурних і індивідуальних умов;

- структуру соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах, яка ґрунтується на інтегративній моделі розвитку соціальної компетентності вчителів, зокрема через поєднання концептуальних/теоретичних знань із практичними/досвідними знаннями та врахуванням соціокультурних і особистісних аспектів, що сприяє підвищенню ефективності роботи з зазначеною категорією здобувачів освіти;

набули подальшого розвитку:

- інструментарій розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО у процесі підвищення кваліфікації, зокрема форм (розвиток полягає у застосуванні авторських програм курсів підвищення кваліфікації «Організація роботи вчителів зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах») та методів (розвиток полягає в застосуванні в навчанні групового обговорення, кейс-методу, розв'язання ситуаційних задач, методу сторітелінгу, методу написання есе);

- інструментарій оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО, за рахунок розроблення авторського опитувальника «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО», в якому адаптовано всі чинники, що можуть зумовити СЖО відповідно до Закону України «Про соціальні послуги».

Апробація дисертації та публікації

Основні результати дисертаційної роботи були апробовані та відповідним чином опубліковані у фахових виданнях. Відповідно основному переліку робіт, за темою дисертаційної роботи було опубліковано 26 наукових праць, серед яких: 8 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у періодичному науковому виданні, яке входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 12 публікацій – у матеріалах конференцій, 3 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, 2 навчально-методичних комплекси.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення

Дисертаційна робота складається з двох томів: перший том (основний) містить вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки та список літературних джерел (всього літературних джерел 468, з них 44 іноземними мовами); другий том складається з 15 додатків на 72 сторінках. Повний обсяг дисертації розміщено на 389 сторінках, основний текст – на 210 сторінках. Дисертація містить в основному тексті 17 таблиць, 22 рисунки, 5 формул.

Перший розділ дисертації присвячено аналізу проблем, пов'язаних із формуванням та розвитком соціальної компетентності вчителів у контексті роботи зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. На основі аналізу наукових джерел розглянуто сутність, структуру та компоненти соціальної компетентності, а також окреслено актуальні виклики, що постають перед педагогічною спільнотою в сучасних соціально-економічних умовах. Встановлено недоліки у системі підготовки вчителів до роботи з цією категорією здобувачів освіти і обґрунтовано необхідність удосконалення програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Другий розділ зосереджується на розробці теоретичних засад і методологічного підґрунтя розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Представлено концепцію інтегративної моделі розвитку соціальної компетентності щодо роботи зі здобувачами освіти у складних

життєвих обставинах, яка поєднує соціокультурний, когнітивний, діяльнісно-професійний, рефлексивний компоненти. У розділі визначено критерії, показники та рівні розвитку соціальної компетентності, а також розроблено методику розвитку соціальної компетентності щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, яка враховує індивідуальні траєкторії підвищення кваліфікації педагогів.

Третій розділ присвячений експериментальній перевірці ефективності розробленої методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. Описано проведення сукцесивного (послідовного) педагогічного експерименту, який включав констатувальний, формувальний і контрольний етапи. Представлено результати оцінювання змін у рівні розвитку соціальної компетентності педагогів, які брали участь у педагогічному експерименті, та підтверджено статистичну значущість отриманих даних. У розділі обґрунтовано доцільність упровадження методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації.

Список використаних у роботі джерел свідчить про те, що під час роботи були проаналізовані сучасні результати наукових досліджень.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям розвитку соціальної компетентності педагогічних працівників, зокрема щодо підготовки вчителів до роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, через створення та впровадження ефективної методики розвитку соціальної компетентності із зазначеною категорією здобувачів освіти у процесі підвищення кваліфікації.

Оформлення дисертації повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація є складником науково-дослідної теми Української інженерно-педагогічної академії ФН 22-02 «Краєзнавчо-туристична робота як важливий чинник формування національної свідомості у здобувачів освіти» (затверджено науково-технічної радою Української інженерно-педагогічної академії протокол № 6 від 23.02.2022) та елементом наукового інноваційного освітнього проєкту «Організаційно-педагогічні умови функціонування та розвитку безпечної школи у воєнний/повоєнний час» (накази МОНУ № 164 від 14.02.2023 та № 137 від 06.11.2023).

Практичне значення отриманих результатів полягає в упровадженні методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації; розробленні опитувальника «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» для педагогічних працівників, які викладають у 5-11 класах закладів загальної середньої освіти, що дозволяє визначити рівень розвитку їх соціальної компетентності у визначеному напрямі; розробленні та впровадженні в процес підвищення кваліфікації програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Організація роботи вчителів зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» тривалістю 30 годин та 60 годин.

Основні результати дослідження впроваджено в процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників комунальних закладів Харківської міської ради: «Харківський ліцей № 26» (довідка від 21.06.2024 № 01-26/135), «Харківський ліцей № 70» (довідка від 21.06.2024 № 01-22/114), «Харківський ліцей № 75» (довідка від 21.06.2024 № 01-34/151), «Харківський ліцей № 85» (довідка від 24.06.2024 № 01-24/91), «Харківський ліцей № 113» (довідка від 24.06.2024 № 01-24/306), «Харківський ліцей № 157» (довідка від 24.06.2024 № 01-26/174), «Харківський ліцей № 163» (довідка від 24.06.2024 № 01-25/401). Дослідження також впроваджено в процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників Української інженерно-педагогічної академії (довідка від

27.06.2024 № 107-04-106) та громадської організації «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами» (довідка від 12.07.2024 №1).

Теоретичні положення та практичні результати дослідження можуть бути використані в процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти.

Дотримання академічної доброчесності

При аналізі дисертаційної роботи, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній Інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що текст дисертації не містить запозичень, дисертаційна робота виконана самостійно і відповідає вимогам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації:

1. У першому розділу автором наведено концептуальну модель розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. Бажано було б показати деталізований зв'язок між представленою концептуальною моделлю розвитку соціальної компетентності вчителів та практичними аспектами організації курсів підвищення кваліфікації Управлінням освіти. Зокрема, не до кінця зрозуміло, як враховуються зміни у законодавстві України щодо автономності закладів загальної середньої освіти та вплив безпекової ситуації в країні на реалізацію цих курсів.

2. Представлена дисертанткою робота є однією з перших в Україні, що висвітлює питання розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Для визначення актуальності нею було проведено масштабне анкетування вчителів як міських так сільських/селищних закладів загальної середньої освіти різних регіонів України. Однак при педагогічному експерименті було залучено педагогічних працівників міських закладів загальної середньої освіти одного регіону. Бажано було б включити до педагогічного

експерименту більш широкий вибірковий склад респондентів, що враховує різні типи закладів загальної середньої освіти (міські, сільські/селищні) та регіональні особливості.

3. У дисертаційній роботі наголошено на значенні індивідуальних траєкторій підвищення кваліфікацій кваліфікації вчителів, враховуючи їхні потреби та особливості: професійний досвід, досвід роботи класним керівником, наявність педагогічної освіти та інші фактори. Водночас залишається відкритим питання щодо ефективності реалізації цих траєкторій у рамках масових освітніх програм, які широко представлені на теренах Інтернету. Дисертанткою також було організовано курси підвищення кваліфікації в онлайн-форматі, що підкреслює актуальність дослідження. Тому, доцільним є проведення порівняльного аналізу ефективності індивідуальних траєкторій підвищення кваліфікації як у масових програмах, представлених в Інтернеті, так і в рамках запропонованих дисертанткою курсів, із врахуванням різних форматів навчання (офлайн, онлайн, змішане навчання), що дозволить визначити оптимальні підходи до їхньої реалізації.

4. Авторкою було визначено кваліметричний метод як основний інструмент оцінювання стану розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Використання кваліметричного методу є важливим елементом дослідження, однак доцільно обговорити можливість поєднання цього методу з іншими підходами, наприклад, якісним аналізом або спостереженням, для отримання більш комплексної оцінки результатів.

Однак, висловлені зауваження не впливають суттєво на загальну високу оцінку дисертаційного дослідження, його цілісність та результативність. Наукова новизна та практична значущість отриманих результатів залишаються вагомими та не применшуються зазначеними дискусійними моментами.

Загальні висновки

Дисертаційна робота Дворник Олени Михайлівни «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих

обставинах» є завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну і практичну значущість. Дана дисертаційна робота за актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у наукових публікаціях, обсягом і оформленням цілком відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Виходячи з цього, вважаю, що Дворник Олена Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний рецензент,
доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
освітніх технологій та охорони
праці Бахмутського навчально-наукового
професійно-педагогічного інституту
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Вікторія КУЛЕШОВА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 22:37:01 04.02.2025

Назва файлу з підписом: Рецензія КУЛЕШОВА.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 205.4 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія КУЛЕШОВА.pdf
Розмір файлу без підпису: 219.8 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Кулешова Вікторія Володимирівна
П.І.Б.: Кулешова Вікторія Володимирівна
Країна: Україна
РНОКПП: 2749200780

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 22:36:54
04.02.2025

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг
Серійний номер: 382367105294AF97040000002AA60F003D527703
Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Кваліфікований
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Марині ВАСИЛЬЄВІЙ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

Рецензія

офіційного рецензента, кандидата педагогічних наук, доцента, доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Шемигон Наталі Юріївни на дисертаційну роботу Дворник Олени Михайлівни «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Сьогодні наша країна переживає складний період пов'язаний з повномасштабними військовими діями, які впливають на всі сфери суспільного життя, і зачіпають кожного громадянина, особливо вразливі верстви населення серед яких - діти. Тому питання соціального захисту та підтримки дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, стають надзвичайно актуальними. Звідси увага до таких соціальних інститутів, як заклади освіти та їх ролі у питанні подолання складних життєвих обставин, створенні безпечного та сприятливого освітнього середовища для всіх здобувачів освіти. Таки чином, вибір теми дисертаційного дослідження Дворник О.М. «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах» є обґрунтованим, адже вона відповідає сучасним викликам і потребам як освітньої галузі так і українського суспільства загалом.

Саме тому, дослідження розвитку соціальної компетентності вчителів є важливим, адже саме педагоги виступають ключовими суб'єктами виявлення та

підтримки здобувачів освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах і саме від рівня їх соціальної компетентності залежить здатність до всебічної підтримки такої категорії здобувачів освіти. У цьому контексті тема роботи є своєчасною та соціально значущою, оскільки спрямована на вирішення нагальних завдань підвищення ефективності освітнього процесу через розвиток соціальної компетентності вчителів.

Дисертантка обґрунтовано акцентує увагу на необхідності впровадження індивідуальних траєкторій підвищення кваліфікації педагогічних працівників, враховуючи їхній професійний досвід, специфіку роботи та інші фактори. Це дозволяє зробити процес підвищення кваліфікації більш адресним і ефективним, сприяючи підвищенню якості соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти у складних життєвих обставинах.

Отже, вибір теми дослідження є цілком виправданим і відповідає потребам модернізації освітньої системи, новим нормативно-правовим вимогам, а також сучасним соціально-економічним реаліям.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення.

Робота Олени Дворник має чітку структуру – вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (468 позицій) і 15 додатків. Обсяг дисертації – 388 сторінок, із них основний текст дослідження – 210 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, окреслено наукову новизну та практичне значення роботи. Наведено відомості про апробацію результатів, публікації автора та структуру роботи.

Перший розділ присвячений теоретико-методологічному аналізу проблеми розвитку соціальної компетентності вчителів у контексті роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. У ньому розглянуто наукові підходи до визначення поняття «соціальна компетентність», окреслено її структуру, чинники формування, а також узагальнено основні аспекти соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти у складних життєвих обставинах.

Другий розділ містить результати емпіричного дослідження стану розвитку соціальної компетентності вчителів, які працюють із здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Авторкою проведено анкетування вчителів різних регіонів України, проаналізовано рівень їх обізнаності щодо соціально-педагогічного супроводу, функціональних обов'язків у сфері соціального захисту, а також виявлено основні проблеми та труднощі, з якими стикаються педагоги. Також у цьому розділі здійснено моделювання методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, із врахуванням їх професійного досвіду, ролі класного керівника та рівня педагогічної підготовки. Окрім цього, визначено ключові елементи та принципи методики, що базуються на інтерактивних методах навчання, адаптивному підході та орієнтації на потреби педагогів і здобувачів освіти.

Третій розділ присвячений експериментальній перевірці авторської методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації. Запропонована методика включає використання інтерактивних методів навчання, зокрема кейс-методу, ситуаційних задач, групових обговорень і тренінгів. Представлено результати педагогічного експерименту, які підтвердили ефективність запропонованої методики.

Висновки повно й змістовно підсумовують результати дослідження й співвіднесені з поставленими завданнями.

Список використаних джерел включає як українську, так і іноземну наукову літературу, причому частка зарубіжних джерел становить майже 10% (44 з 468 позицій), серед яких значна кількість публікацій видана протягом останніх трьох років. Це свідчить про високий рівень обізнаності авторки з актуальними дослідженнями в галузі педагогіки, що дозволило врахувати сучасні тенденції та підходи до вирішення досліджуваної проблеми. Такий підхід сприяє більш глибокому аналізу предмета дослідження та забезпечує обґрунтованість наукових висновків. Відображення новітніх розробок і теоретичних концепцій у дисертації підкреслює її інноваційність та відповідність вимогам до сучасних наукових робіт.

Дисертаційна робота О.М. Дворник вирізняється цілісністю, логічною структурою та послідовним викладом матеріалу. Мета і завдання дослідження чітко корелюють із обраною темою та проблематикою, що забезпечує повноту аналізу та обґрунтованість висновків. Таблиці, рисунки та додатки є інформативними й вдало доповнюють основний текст, підсилюючи аргументацію та наочність представлених даних. Робота оформлена, відповідно до чинних вимог, зокрема Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40, що підкреслює її високий науковий і методологічний рівень.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, грантами.

Дисертація «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах» є складником науково-дослідної теми Української інженерно-педагогічної академії ФН 22-02 «Краєзнавчо-туристична робота як важливий чинник формування національної свідомості у здобувачів освіти» (затверджено науково-технічної радою Української інженерно-педагогічної академії протокол № 6 від 23.02.2022) та елементом наукового інноваційного освітнього проєкту «Організаційно-педагогічні умови функціонування та розвитку безпечної школи у воєнний/повоєнний час» (накази МОНУ № 164 від 14.02.2023 та № 137 від 06.11.2023).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні наукові положення дисертаційного дослідження висвітлено у восьми публікаціях О.М.Дворник у фахових наукових виданнях України та в міжнародних наукових журналах (5 одноосібних статей та 3 – у співавторстві) з 2020 по 2024 роки. Також важливі наукові результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Дисертаційна робота О.М. Дворник демонструє ґрунтовне володіння здобувачкою широким спектром теоретико-методологічних підходів у педагогіці. У дослідженні використано *андрагогічний, компетентнісний, системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований та адаптивний* підходи, що дозволило комплексно розкрити проблематику розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Основні наукові положення,

висновки та рекомендації обґрунтовані емпіричними даними, отриманими під час педагогічного експерименту, та аналізом сучасної української й іноземної наукової літератури. Зміст дисертації охоплює всі аспекти заявленої теми, зокрема теоретичне обґрунтування, емпіричне дослідження та розробку методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах, що підтверджує достовірність та наукову цінність представлених результатів.

5. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

Основні наукові результати дисертації О.М. Дворник відзначаються новизною та практичною значущістю. Вперше:

- теоретично обґрунтовано та розроблено інтегративну модель розвитку соціальної компетентності вчителів, яка об'єднує концептуальні, практичні та соціокультурні знання з елементами саморегуляції професійної діяльності. Ця модель сприяє ефективному виявленню та реагуванню на складні життєві обставини здобувачів освіти, забезпечуючи їх соціально-педагогічну підтримку;

- розроблено та експериментально перевірено методику розвитку СК вчителів у процесі підвищення кваліфікації, яка базується на циклічній матриці компонентів соціальної компетентності (соціокультурний, когнітивний, діяльнісно-професійний, рефлексивний) і включає використання кваліметричного підходу для оцінювання рівня компетентності з метою створення індивідуальних освітніх траєкторій;

- визначено зміст і критерії оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників, орієнтуючись на їхню роботу зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах.

Уточнено:

- сучасні виклики освітньої сфери та їх наслідки для здобувачів освіти у складних життєвих обставинах. Візуалізовано ці аспекти через діаграму Венна для визначення ключових зон впливу на учасників освітнього процесу;

– поняття «соціальна компетентність вчителя», яке розглядається сукупність професійних знань, навичок, умінь і особистісних якостей, що дають йому змогу ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, створювати позитивний навчальний клімат, успішно вирішувати конфлікти, надавати соціально-педагогічну підтримку, а також адаптуватися до різних соціальних, культурних і індивідуальних умов;

– структуру соціальної компетентності вчителів, яка, яка ґрунтується на інтегративній моделі розвитку соціальної компетентності вчителів, зокрема через поєднання концептуальних/теоретичних знань із практичними/досвідними знаннями та врахуванням соціокультурних і особистісних аспектів, що сприяє підвищенню ефективності роботи з зазначеною категорією здобувачів освіти.

Набули подальшого розвитку:

– інструментарій розвитку соціальної компетентності вчителів у процесі підвищення кваліфікації через авторські програми курсів, які використовують інтерактивні методи навчання (кейс-метод, сторітелінг, розв’язання ситуаційних задач, написання есе тощо);

– інструментарій оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах, зокрема авторський опитувальник «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у СЖО», що враховує всі чинники, визначені Законом України «Про соціальні послуги».

Ці результати становлять значний внесок у розвиток педагогічної науки та практики, особливо в контексті роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах у складних життєвих обставинах.

6. Теоретичне значення дисертації

Теоретичне значення дисертації О.М. Дворник полягає в обґрунтуванні та розробці методик розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, що визначає стратегії ефективного соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти зазначених категорій, та відкриває перспективи подальших

досліджень у галузі підвищення кваліфікації педагогів з урахуванням сучасних освітніх викликів.

7. Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в упровадженні методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації; розробленні опитувальника «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» для педагогічних працівників, які викладають у 5-11 класах закладів загальної середньої освіти, що дозволяє визначити рівень розвитку їх соціальної компетентності у визначеному напрямі; розробленні та впровадженні в процес підвищення кваліфікації програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Організація роботи вчителів зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» тривалістю 30 годин та 60 годин.

8. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах», наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірка наявності текстових запозичень в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату (Коефіцієнт подібності 1 = 2,09%; Коефіцієнт подібності 2 = 0,41 %), тобто дисертація О. Дворник цілком відповідає вимогам академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Відзначаючи високий теоретико-методологічний рівень дисертаційної роботи, наданої для рецензування, її практичну значимість та науково обґрунтовану новизну, маємо звернути увагу на деякі дискусійні моменти, які могли б доповнили дисертаційне дослідження або розставити певні акценти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації:

1. У першому розділі дисертаційної роботи, присвяченому розгляду теоретичних засад розвитку соціальної компетентності щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих ознаках, доцільно було б приділити більше уваги аналізу публікацій сучасних українських науковців з даної проблематики, порівнявши їхні погляди із зарубіжними дослідниками.

2. У дисертаційній роботі на рис. 1.4 представлено інтегративну модель розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. Модель забезпечує інтеграцію концептуальних/теоретичних і практичних/досвідних знань, а також навичок саморегуляції, що сприяє ефективному реагуванню вчителів на складні життєві обставини здобувачів освіти, наданню необхідної підтримки та адаптації до різноманітних соціальних умов. На нашу думку, доцільним було б посилити акцент на інтеграції психологічної готовності педагогів до роботи в подібних умовах та розширити модель за рахунок включення відповідних елементів, що може забезпечити більш комплексний підхід до розвитку соціальної компетентності.

3. Дисертанткою визначено проблему як розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які перебувають у складних життєвих обставинах. Водночас у тексті трьох розділів акцент зроблено на розвиток цієї компетентності не лише стосовно здобувачів освіти, які вже перебувають у складних життєвих обставинах, але й тих, хто може опинитися в подібних умовах у майбутньому. На нашу думку, варто було б детальніше окреслити особливості підходів до роботи з цими двома категоріями здобувачів освіти та уточнити, як модель і методика розвитку соціальної компетентності вчителів враховує специфіку їхніх потреб і умов, у яких вони перебувають.

У цілому дисертаційне дослідження виконано на високому науково-теоретичному рівні, і висловлені зауваження здебільшого стосуються складності та багатогранності досліджуваної проблеми і жодним чином не применшують наукової та практичної цінності дисертаційної роботи. Тому їх слід розглядати як пропозиції подальших наукових досліджень здобувача.

10. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи.

О. Дворник представила цілком самостійну й завершену кваліфікаційну наукову працю, ретельно виконавши завдання з дослідження розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах, що вповні відповідає заявленій темі. Новизна та наукова цінність дисертації полягає в послідовному розкритті концептуальних, методологічних і практичних аспектів розвитку соціальної компетентності вчителів, зокрема через інтеграцію концептуальних/теоретичних знань із практичними/досвідними знаннями, а також у врахуванні соціокультурних і особистісних аспектів у процесі післядипломної освіти. Актуальність і рівень розкриття поставлених проблем, новизна дисертації і ступінь обґрунтованості винесених на захист наукових положень, повнота їх апробації повністю відповідають «Вимогам до оформлення дисертації», що затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №261, отже здобувачка Олени Михайлівна Дворник заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний рецензент,
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки,
методики та менеджменту освіти
навчально-наукового інституту
«Українська інженерно-педагогічна
академія» Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Наталя ШЕМИГОН

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:02:59 09.02.2025

Назва файлу з підписом: -Рецензія Шемигон.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 339.1 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: -Рецензія Шемигон.pdf
Розмір файлу без підпису: 346.5 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ШЕМИГОН НАТАЛЯ ЮРІЇВНА
П.І.Б.: ШЕМИГОН НАТАЛЯ ЮРІЇВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2884015489
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:03:03
09.02.2025
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000000E05B101DB35F005
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
професору **Марині ВАСИЛЬЄВІЙ**,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

Відгук

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Сорочан Тамари Михайлівни
про дисертацію Дворник Олени Михайлівни
«Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи
зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», 011 Освітні, педагогічні науки**

Актуальність теми дослідження, здійсненого О.М. Дворник, зумовлена суспільною потребою подолання складних життєвих обставин, що спричинені кризовими явищами у різних сферах життєдіяльності. Зокрема, авторка наголошує на необхідності соціальної підтримки та адаптації здобувачів освіти до змінених умов навчання. Провідним чинником надання такої підтримки зазначено розвиток у вчителів соціальної компетентності, яка допомагає їм ефективно взаємодіяти зі здобувачами освіти.

Цілком слушним є посилання дослідниці на Закон України «Про освіту» та інші нормативно-правові акти, де наголошується, що освітній процес має забезпечувати соціальну, емоційну та правову підтримку дітей і молоді, особливо тих, хто опинився або може опинитися у складних життєвих обставинах. Актуальність дослідження посилюється нагальною суспільною потребою щодо підготовки педагогів до роботи зі здобувачами освіти, які потребують індивідуального підходу та соціально-педагогічного супроводу. З огляду на це, дослідниця розглядає розвиток соціальної компетентності вчителів як важливий напрям як вищої, так і післядипломної освіти. Погоджуємося з позицією автора і вважаємо цілком обґрунтованою актуальність обраної теми дослідження.

Для вибору подальшого перебігу наукового пошуку дослідницею виокремлено низку суперечностей, які віддзеркалюють стан проблеми на рівні суспільства, держави, галузі освіти. Необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовила вибір проблеми дослідження – підвищення рівня соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації шляхом створення для них індивідуальних траєкторій підвищення кваліфікації.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складником науково-дослідної теми Української

інженерно-педагогічної академії ФН 22-02 «Краєзнавчо-туристична робота як важливий чинник формування національної свідомості у здобувачів освіти» (затверджено науково-технічної радою Української інженерно-педагогічної академії протокол № 6 від 23.02.2022) та елементом наукового інноваційного освітнього проекту «Організаційно-педагогічні умови функціонування та розвитку безпечної школи у війсьній/повоєнний час» (накази МОНУ № 164 від 14.02.2023 та № 137 від 06.11.2023). Тема дисертації затверджена Вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 5 від 19.12.2022).

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації вважаємо достатнім. Це забезпечено коректним визначенням наукового апарату, основних напрямів наукового пошуку, добором методів відповідно до завдань, належною джерельною базою. Важливо підкреслити, що дисертаційне дослідження має міждисциплінарний контекст, віддзеркалює правові, етичні, психологічні, педагогічні засади вирішення проблеми. Дисертація складається з двох томів: перший том (основний) містить вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки та список літературних джерел (всього літературних джерел 468, з них 44 іноземними мовами); другий том складається з 15 додатків на 72 сторінках. Повний обсяг дисертації розміщено на 388 сторінках, основний текст – на 210 сторінках. Дисертація містить в основному тексті 17 таблиць, 22 рисунки, 5 формул.

Наукова новизна дослідження полягає в тому що

вперше:

- теоретично обґрунтовано та розроблено інтегративну модель розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, яка інтегрує і сприяє зміцненню зв'язків між концептуальними/теоретичними, практичними/досвідними та соціокультурними знаннями із саморегуляцією професійної діяльності, що дозволить вчителям ефективно виявляти та реагувати на складні життєві обставини здобувачів освіти та надавати їм соціально-педагогічну підтримку;

- теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель методики та методу розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації, яка базується на основі циклічної матриці співвідношення компонентів соціальної компетентності (соціокультурний; когнітивний; діяльнісно-професійний; рефлексивний); передбачає застосування кваліметричного підходу для оцінювання рівня сформованої

соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах з метою забезпечення індивідуальної поетапної (початковий, змістовний та перевірконо-коригувальний) освітньої траєкторії її розвитку;

- теоретично обґрунтовано, розроблено зміст та критерії оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах;

уточнено:

- сучасні освітні виклики та їх наслідки, що призводять до збільшення здобувачів освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, та візуалізовано їх за допомогою діаграми Венна з метою визначення ключових зон впливу на учасників освітнього процесу;

- поняття соціальна компетентність вчителя як сукупність професійних знань, навичок, умінь і особистісних якостей, що дають йому змогу ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, створювати позитивний навчальний клімат, успішно вирішувати конфлікти, надавати соціально-педагогічну підтримку, а також адаптуватися до різних соціальних, культурних і індивідуальних умов;

- структуру соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах, яка ґрунтується на інтегративній моделі розвитку соціальної компетентності вчителів, зокрема через поєднання концептуальних/теоретичних знань із практичними/досвідними знаннями та врахуванням соціокультурних і особистісних аспектів, що сприяє підвищенню ефективності роботи з зазначеною категорією здобувачів освіти;

набули подальшого розвитку:

- інструментарій розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації, зокрема форм (розвиток полягає у застосуванні авторських програм курсів підвищення кваліфікації «Організація роботи вчителів зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах») та методів (розвиток полягає в застосуванні в навчанні групового обговорення, кейс-методу, розв'язання ситуаційних задач, методу сторітелінгу, методу написання есеїв);

- інструментарій оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах, за рахунок розроблення авторського

опитувальника «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах», в якому адаптовано всі чинники, що можуть зумовити складних життєвих обставинах відповідно до Закону України «Про соціальні послуги».

На підставі аналізу наукової літератури дослідниця визначила ступінь розробленості проблеми розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах та визначила напрями комплексного дослідження цієї теми.

Відзначаємо належний рівень теоретичного осмислення авторкою досліджуваної проблеми: ретельно опрацьовані наукові основи, зокрема, глибоко проаналізовані всі поняття, що характеризують розвиток соціальної компетентності вчителів. Рецензована робота дає підстави констатувати високий рівень професіоналізму дисертантки щодо знання і застосування нормативно-правових актів, аналізу як наукових джерел, так і практики розвитку соціальної компетентності вчителів. У роботі подано обґрунтування авторського розуміння поняття «соціальна компетентність вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах» й охарактеризовано його як сукупність професійних знань, навичок, умінь і особистісних якостей, що дають змогу ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, створювати позитивний навчальний клімат, успішно вирішувати конфлікти, надавати соціально-педагогічну підтримку, а також адаптуватися до різних соціальних, культурних і індивідуальних умов.

Проведений аналіз теорії і практики щодо досліджуваної проблеми дозволив дисертантці обґрунтувати та розробити інтегративну модель розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах, яка сприяє зміцненню зв'язків між теоретичними, практичними, соціокультурними знаннями, практичним досвідом і забезпечує саморегуляцію професійної діяльності, що дозволяє вчителям ефективно виявляти та реагувати на складні життєві обставини здобувачів освіти, вчасно надавати їм соціально-педагогічну підтримку.

Структуру соціальної компетентності вчителів представлено як комплекс, що охоплює такі компоненти: когнітивний (знання основ соціально-педагогічного супроводу), діяльнісно-професійний (вміння застосовувати соціальні та комунікативні навички у роботі), рефлексивний (здатність до самооцінки та аналізу власної діяльності) та соціокультурний (розуміння та врахування культурних і соціальних особливостей здобувачів освіти). Вважаємо такий підхід доцільним, оскільки така структура дозволяє не лише забезпечити всебічний розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних

життєвих обставинах, а й спрямовує на успішне виконання ними соціально-педагогічної супроводу зазначених категорій здобувачів освіти.

Наступним кроком перебігу дослідження стало обґрунтування і розроблення методики розвитку соціальної компетентності щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації, яка представлена як сукупність трьох взаємопов'язаних блоків: методологічно-цільового, змістовно-діяльнісного та діагностично-коригувального. Вважаємо важливим здобутком авторки розгляд проблеми розвитку окремої компетентності в широкому контексті професійного розвитку вчителів на основі вдалого поєднання наукових основ з практикою.

Підкреслюємо важливість застосованих методів самооцінювання, моніторингу, зворотного зв'язку і рефлексії, оскільки саме вони підвищують мотивацію вчителів до опанування запропонованого змісту розвитку соціальної компетентності щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Як слушно зауважує дисертантка, цей комплекс методів сприяє саморегуляції знань педагогів та їхньому професійному розвитку.

Ефективність запропонованої моделі і методики розвитку соціальної компетентності щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах доведена в процесі проведення педагогічного експерименту, який детально висвітлено в роботі. Вірогідність результатів експериментальної роботи доведена математичними методами.

Підкреслюємо **практичне значення** отриманих результатів, що полягає в упровадженні методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації; розробленні опитувальника «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» для педагогічних працівників, які викладають у 5-11 класах закладів загальної середньої освіти, що дозволяє визначити рівень розвитку їх соціальної компетентності у визначеному напрямі; розробленні та впровадженні в процес підвищення кваліфікації програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Організація роботи вчителів зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» тривалістю 30 годин та 60 годин. Відповідні матеріали представлені у ґрунтовних додатках до дисертації.

Отже, констатуємо, що мета і завдання дослідження досягнуті, основні положення і висновки обґрунтовані, результати експерименту мають належний рівень вірогідності.

Основні положення дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії та практики підвищення кваліфікації

учителів і керівників закладів освіти, у діяльності органів управління освітою, в підготовці майбутніх учителів у системі вищої освіти,.

Вважаємо достатнім **рівень апробації, повноту викладення в наукових публікаціях** основних положень і практичних результатів дисертаційної роботи, які обговорювались на наукових конференціях різного рівня, засіданнях кафедри.

Упровадження результатів дослідження здійснювалося в процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників комунальних закладів Харківської міської ради: «Харківський лицей № 26» (довідка від 21.06.2024 № 01-26/135), «Харківський лицей № 70» (довідка від 21.06.2024 № 01-22/114), «Харківський лицей № 75» (довідка від 21.06.2024 № 01-34/151), «Харківський лицей № 85» (довідка від 24.06.2024 № 01-24/91), «Харківський лицей № 113» (довідка від 24.06.2024 № 01-24/306), «Харківський лицей № 157» (довідка від 24.06.2024 № 01-26/174), «Харківський лицей № 163» (довідка від 24.06.2024 № 01-25/401). Дослідження також впроваджено в процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників Української інженерно-педагогічної академії (довідка від 27.06.2024 № 107-04-106) та громадської організації «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами» (довідка від 12.07.2024 №1).

Оцінюючи зміст та основні положення дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам, констатуємо, що представлене дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, в якій висвітлено авторські ідеї та розробки відповідно до мети і завдань дослідження. Робота містить методологічні, теоретичні, методичні положення та висновки, обґрунтовані, розроблені й сформульовані автором особисто. Подані в дисертації ідеї, положення, гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані з метою глибокого розкриття теми дослідження. Найбільш суттєві результати викладені у висновках відповідно до завдань дослідження. У цілому робота відповідає вимогам до її оформлення.

Аналіз дисертаційної роботи та поданих матеріалів дозволяє стверджувати, що її авторка О.М. Дворник виявила високий рівень методологічної, теоретичної підготовки, сформованості вченого і готовності до наукової діяльності.

Дискусійні положення і зауваження.

1. Потребує більш детальної характеристики методологія проведеного дослідження. Хоча на С.114-119 охарактеризовано методологічні підходи, проте варто було би подати більш розгорнуте бачення авторки щодо їх застосування для розв'язання визначених суперечностей і вирішення поставлених завдань.

2. Вважаємо за необхідне рекомендувати поглибити розуміння теорії і практики післядипломної освіти і підвищення кваліфікації учителів. У підрозділі 1.2. дослідниця приділяє більше уваги аналізу курсів з розвитку соціальної компетентності вчителів, проте сучасні підходи до професійного розвитку вчителів у системі післядипломної освіти і підвищення кваліфікації як загальний контекст залишається поза увагою.
3. На С.110 представлено Рис. 2.1. Циклічна матриця співвідношення компонентів соціальної компетентності та елементів інтегративної моделі розвитку СК вчителів. Вважаємо, що потребує додаткових пояснень, чому компоненти утворюють, на думку автора, цикл, а не сукупність. Адже ці компоненти в структурі компетентності, очевидно, розвиваються не послідовно, а одночасно.
4. Текст дисертації не позбавлений граматичних помилок, у тому числі, у прізвищах авторів наукових праць.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Дворник Олени Михайлівни «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, відповідає чинним вимогам, зокрема, «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016р. № 261 (зі змінами); «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 011 Освітні, педагогічні науки 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України,
професор кафедри освіти дорослих і цифрових технологій
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
СОРОЧАН Тамара Михайлівна

СОРОЧАН ТАМАРА МИХАЙЛІВНА

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	СОРОЧАН ТАМАРА МИХАЙЛІВНА
РНОКПП	2143002047
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	20:40:13 05.02.2025
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F04000000ECE9B101D341F305
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові разової
спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Марині ВАСИЛЬЄВІЙ,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента завідувача кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, кандидата педагогічних наук, доцента Волкової Катерини Сергіївни на дисертаційну роботу Дворник Олени Михайлівни на тему «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 - Освітні, педагогічні науки

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Сьогоднішнє суспільство стикається з такими глобальними проблемами, як пандемії, військові конфлікти, економічні кризи та міграційні процеси. Ці фактори створюють складні життєві обставини для багатьох учнів, які потребують не лише допомоги у навчанні, але й соціальної, емоційної та психологічної підтримки. Вчителі, які працюють з такими дітьми, повинні володіти відповідними компетенціями, щоб ефективно допомагати їм адаптуватися до нових умов.

Освіта як соціальний інститут має забезпечувати не лише передачу знань, але й формування соціально адаптованих, емоційно стійких особистостей. Саме вчителі із сформованою соціальною компетентністю займають важливе місце у системі підтримки дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, сприяючи їх соціалізації та інтеграції у суспільство.

Дослідження розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах є надзвичайно актуальним у контексті сучасних соціальних викликів та реформ у сфері освіти. Воно спрямоване на покращення якості освіти, забезпечення рівних можливостей для всіх учнів та підвищення професійного рівня педагогів, що є важливим кроком у розбудові сучасного, соціально орієнтованого суспільства.

Актуальність роботи посилюється наявністю суперечностей: високими вимогами законодавства України щодо створення безпечного освітнього середовища та забезпечення соціального захисту здобувачів освіти, що потребують підтримки, та недостатньою реалізацією цих вимог у практичній підготовці вчителів; об'єктивною потребою суспільства в учителях ЗЗСО з високим рівнем соціальної компетентності щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО, та обмеженими можливостями системи вищої освіти і післядипломної освіти для формування і розвитку цієї

компетентності у педагогів; необхідністю розвитку СК вчителів як основи їхньої професійної компетентності у контексті роботи зі здобувачами освіти у СЖО і недостатньою методичною розробленістю підходів до реалізації цього процесу.

Підвищення рівня соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО дисертантка вбачає у створенні для них індивідуальних траєкторій підвищення кваліфікації в цьому напрямку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження є складником науково-дослідної теми Української інженерно-педагогічної академії ФН 22-02 «Краєзнавчо-туристична робота як важливий чинник формування національної свідомості у здобувачів освіти» (затверджено науково-технічною радою Української інженерно-педагогічної академії протокол № 6 від 23.02.2022) та елементом наукового інноваційного освітнього проєкту «Організаційно-педагогічні умови функціонування та розвитку безпечної школи у воєнний/повоєнний час» (накази МОНУ № 164 від 14.02.2023 та № 137 від 06.11.2023).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 5 від 19.12.2022).

Характеристика основних положень роботи.

Дисертаційна робота «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах» відзначається логічністю структури, що забезпечує цілісне й послідовне висвітлення досліджуваної проблематики.

Дисертація складається з двох томів: перший том (основний) містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки та список літературних джерел (всього літературних джерел 468, з них 44 іноземними мовами); другий том складається з 15 додатків на 73 сторінках. Повний обсяг дисертації розміщено на 402 сторінках, основний текст – на 210 сторінках. Дисертація містить в основному тексті 17 таблиць, 22 рисунки, 5 формул.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної тематики, окреслено мету і завдання дослідження, сформульовано об'єкт, предмет, гіпотезу описано методологічну базу та представлено наукову новизну результатів дослідження. Здобувачем розкрито зв'язок роботи із науковими програмами, планами та темами, зазначено апробацію результатів на конференціях та їх впровадження у практичну і освітню діяльність.

У *першому розділі* обґрунтовано теоретичні засади розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Дисертанткою опрацьовано не лише основні категорії за темою дисертації, а й всі інші категорії, якими оперує дослідниця в роботі, а саме: «компетентність», «соціальна компетентність», «соціальна компетентність вчителя», «соціальний захист здобувачів освіти», «складні життєві обставини», «дитина, яка опинилась у складних життєвих обставинах», «соціальний захист дітей», «соціально-педагогічний супровід». Це дозволило дисертантці продемонструвати чітко визначену авторську думку і професійну позицію.

У роботі Олена Михайлівна ретельно аналізує освітній стандарт фахової передвищої освіти, освітні професійні програми вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів педагогічної освіти на предмет формування соціальної компетентності здобувачів освіти; програми та силабуси профільних дисциплін; програми підготовки вчителів у системі післядипломної освіти щодо розвитку їх соціальної компетентності до роботи з дітьми, які опинились у складних життєвих обставинах.

Заслуговує на увагу представлені та теоретично обґрунтовані із закладеним науковим змістом в роботі моделі (концептуальна модель (рис. 1.2) та інтегративна модель розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах (рис. 1.4)), що в подальшому стало теоретичною основою для моделювання процесу розвитку соціальної компетентності вчителів до роботи зі здобувачами освіти у СЖО у процесі підвищення кваліфікації. Дослідницею проведена велика теоретична робота і це призвело до наявності наукового результату з науковою новизною.

У *другому розділі* представлено методика розвитку соціальної компетентності вчителів 5-11(12) класів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації.

Для цього попередньо розроблено алгоритм створення методики через сукупність послідовних кроків: встановлення мети, визначення компонентів, проведення моделювання і впровадження в освітній процес методики розвитку СК вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО з урахуванням інтегративної моделі розвитку цієї компетентності, який враховує коригувальну функцію через зворотний зв'язок, що впливає на мету дослідження та забезпечує замкнутий цикл її функціонування.

Оригінальною та теоретично обґрунтованою є модель методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО у процесі підвищення кваліфікації (рис. 2.2), яка базується на основі циклічної матриці співвідношення компонентів соціальної компетентності (соціокультурний; когнітивний; діяльнісно-професійний; рефлексивний) та охоплює такі блоки, як методологічно-цільовий, змістовно-діяльнісний та діагностично-рефлексивний блоки. Специфіку блоків детально, зрозуміло, логічно, науково обґрунтовано і представлено.

Модель містить підходи, на яких ґрунтується методика (андрагогічний, компетентнісний, системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований та адаптивний). Якісно обґрунтовано застосування кожного з педагогічних підходів з поясненням задля чого і як його застосовано в методиці розвитку соціальної компетентності для зазначеної категорії слухачів. Визначені, проаналізовані та обґрунтовані принципи розвитку соціальної компетентності. Те ж саме стосується і обґрунтування вибору методів, і застосування засобів навчання для роботи з вчителями за розробленою методикою.

Авторкою застосовано опитування та контент-аналіз нормативних актів для визначення чинників впливу на розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО. Тобто кожна думка авторки є доведеною певними дослідженнями.

Особливо хочу відмітити створення авторського опитувальника «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у СЖО», в якому враховано всі чинники, що можуть зумовити СЖО відповідно до Закону України «Про соціальні послуги». Він має вигляд тестових завдань і може застосовуватися для діагностики рівня соціальної компетентності вчителів та класних керівників. Це якісний інструмент вимірювання рівня соціальної компетентності вчителів відповідно до проблеми дослідження. На нього оформлено авторське право.

Також хочу наголосити на змісті авторських програм «Організація роботи вчителів зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» на 30 та 60 годин для підвищення кваліфікації вчителів, який свідчить про високу обізнаність дисертантки щодо соціальної допомоги учням, що опинилися в складних життєвих обставинах.

Розроблена методика передбачає застосування кваліметричного підходу для оцінювання рівня сформованої соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО з метою забезпечення індивідуальної поетапної освітньої траєкторії її розвитку.

У *третьому* розділі представлено педагогічний експеримент, що спрямований на перевірку ефективності методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО. Дослідження охоплювало такі етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Проведене дослідження продемонструвало, що впровадження індивідуалізованого підходу до підвищення кваліфікації педагогів є дієвим. Вчителі, які брали участь в експерименті, підтвердили готовність застосовувати отримані знання та навички на практиці, що сприятиме підвищенню якості соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти у СЖО. Це свідчить про ефективність упровадженої методики та її вплив на підвищення рівня розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО.

Разом з цим, для підтвердження статистичної значущості змін у рівнях розвитку соціальної компетентності вчителів між констатувальним і контрольним етапами експерименту було використано коефіцієнт кореляції Пірсона $r=0,65$. Отримане значення є статистично значущим, що підтверджує надійність встановленого зв'язку між рівнями розвитку соціальної компетентності вчителів на різних етапах дослідження.

Висновки повною мірою відображають основні результати дослідження та розв'язання поставлених у дослідженні завдань.

Інформативними є і додатки, які змістовно розкривають зміст роботи і надають їй вагомість.

Дисертація Дворник Олени Михайлівни вирізняється цілісною структурою, логічною послідовністю викладення матеріалу, глибиною аналізу та комплексністю використаних підходів. Сукупність наукових положень і висновків роботи свідчить про високий рівень проведеного дослідження, яке має вагомий теоретичний і практичний внесок. Результати роботи підтверджено апробацією, використанням сучасних методів дослідження та впровадженням у практичну діяльність. Це дозволяє оцінити дисертацію як завершене, актуальне дослідження, яке суттєво доповнює наукову базу в галузі освіти.

Найважливіші наукові результати, що містяться в дисертації.

Найвагоміші результати, які відзначаються науковою новизною, включають:

вперше:

- теоретично обґрунтовано та розроблено інтегративну модель розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО, яка інтегрує і сприяє зміцненню зв'язків між концептуальними/теоретичними, практичними/досвідними та соціокультурними знаннями із саморегуляцією професійної діяльності, що дозволить вчителям ефективно виявляти та реагувати на СЖО здобувачів освіти та надавати їм соціально-педагогічну підтримку;

- теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель методики та методу розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО у процесі підвищення кваліфікації, яка базується на основі циклічної матриці співвідношення компонентів соціальної компетентності (соціокультурний; когнітивний; діяльнісно-професійний; рефлексивний); передбачає застосування кваліметричного підходу для оцінювання рівня сформованої соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО з метою забезпечення індивідуальної поетапної (початковий, змістовний та перевірконо-коригувальний) освітньої траєкторії її розвитку;

- теоретично обґрунтовано, розроблено зміст та критерії оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО;

уточнено:

- сучасні освітні виклики та їх наслідки, що призводять до збільшення здобувачів освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах, та візуалізовано їх за допомогою діаграми Венна з метою визначення ключових зон впливу на учасників освітнього процесу;

- поняття соціальна компетентність вчителя як сукупність професійних знань, навичок, умінь і особистісних якостей, що дають йому змогу ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, створювати позитивний навчальний клімат, успішно вирішувати конфлікти, надавати соціально-педагогічну підтримку, а також адаптуватися до різних соціальних, культурних й індивідуальних умов;

- структуру соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах, яка ґрунтується на інтегративній моделі розвитку соціальної компетентності вчителів, зокрема через поєднання концептуальних/теоретичних знань із практичними/досвідними знаннями та врахуванням соціокультурних і особистісних аспектів, що сприяє підвищенню ефективності роботи з зазначеною категорією здобувачів освіти;

набули подальшого розвитку:

- інструментарій розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО у процесі підвищення кваліфікації, зокрема форм (розвиток полягає у застосуванні авторських програм курсів підвищення кваліфікації «Організація роботи вчителів зі здобувачами освіти, які опинились

або можуть опинитися у складних життєвих обставинах») та методів (розвиток полягає в застосуванні в навчанні групового обговорення, кейс-методу, розв'язання ситуаційних задач, методу сторітелінгу, методу написання есе);

- інструментарій оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО, за рахунок розроблення авторського опитувальника «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у СЖО», в якому адаптовано всі чинники, що можуть зумовити СЖО відповідно до Закону України «Про соціальні послуги».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз дисертації та наукових публікацій Дворник Олени Михайлівни свідчить про високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Мета дослідження, що полягала теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації, досягнута в повному обсязі. Усі завдання, необхідні для досягнення поставленої мети, вирішено, а об'єкт і предмет дослідження відповідають заявленій меті.

Зміст дисертаційного дослідження демонструє глибокі знання авторки в освітній галузі, а також здатність формулювати завдання та ефективно їх вирішувати. Отримані наукові результати відзначаються логічною послідовністю, достатньою аргументованістю та узгодженістю з тематикою дослідження. Висновки роботи чітко відображають основні результати, є логічними, структурованими та обґрунтованими.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів забезпечується використанням широкої інформаційної бази та застосуванням сучасних методів дослідження. Серед методів, використаних у роботі, виділяються різноманітні теоретичні, емпіричні та статистичні методи. Їх комплексне застосування дозволило здобувачу отримати достовірні результати та сформулювати обґрунтовані рекомендації.

Наукові положення та висновки дисертації пройшли апробацію на наукових конференціях та відображені у низці публікацій у фахових виданнях, що підтверджує їх практичну та теоретичну цінність. Це забезпечує високий ступінь достовірності результатів дослідження та обґрунтованість запропонованих рекомендацій.

Апробація дисертації та публікації.

Результати дослідження успішно апробовано на дванадцяти науково-практичних конференціях, зокрема: *міжнародних*: «Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects» (Берлін, Німеччина, 2021), «Modern research in world science» (Львів, 2022), «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2023), «FORUM SOIS, 2023і: Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя» (Харків, 2023), «Global Society in Formation of New Security System and World Order» (Дніпро, 2023), «Innovations

and prospects in modern science» (Стокгольм, Швеція, 2023), «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2024), «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя» (Харків-Київ, 2024), «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2023), п'ята Міжнародна наукова літня онлайн-школа «Адаптивні процеси в освіті» (Київ-Харків, Спокан, Тампа, 2024), «Проблеми, пріоритети та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства в XXI столітті» (Ізмаїл, 2024); *всеукраїнських*: II науково-практична конференція (Ужгород, 2024); *внутрішньовузівських*: LV наукова студентська конференція Української інженерно-педагогічної академії (Харків, 2020).

Результати дослідження відображено у 26 наукових працях, зокрема: 8 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у періодичному науковому виданні, яке входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 12 публікацій – у матеріалах конференцій, 3 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, 2 навчально-методичних комплекси.

Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Дисертаційне дослідження Дворник Олени Михайлівни має вагоме наукове, теоретичне та практичне значення, яке підтверджується як обґрунтованістю отриманих результатів, так і їх апробацією та впровадженням у практичну діяльність.

Наукове значення: дослідження поглиблює наукові підходи до процесу підвищення кваліфікації вчителів, зокрема щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО. Обґрунтовано та розроблено методiku розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації, яка базується на створенні індивідуальних траєкторій підвищення кваліфікації з урахуванням потреб і особливостей кожного педагога (професійний досвід, досвід роботи класним керівником, наявність педагогічної освіти та інші фактори), а також на інтеграції концептуальних/теоретичних, практичних/досвідних та соціокультурних знань через інтерактивні методи навчання, що сприяє підвищенню рівня соціальної компетентності педагогів щодо роботи із занащеною категорією здобувачів освіти.

Практичне значення:

розроблено опитувальник «Соціальна робота зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» для педагогічних працівників, які викладають у 5-11 класах закладів загальної середньої освіти, що дозволяє визначити рівень розвитку їх соціальної компетентності у визначеному напрямі (свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір від 26.04.2023 № 118479);

розроблено та впроваджено в процес підвищення кваліфікації програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Організація роботи вчителів зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах» тривалістю 30 годин та 60 годин (свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір від 28.03.2024 № 125162 і від 28.03.2024 № 125163);

успішно впроваджено в освітній процес методика розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах у процесі підвищення кваліфікації різних закладів освіти, що підтверджено відповідними офіційними довідками: підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти «Харківський ліцей № 26» (довідка від 21.06.2024 № 01-26/135), «Харківський ліцей № 70» (довідка від 21.06.2024 № 01-22/114), «Харківський ліцей № 75» (довідка від 21.06.2024 № 01-34/151), «Харківський ліцей № 85» (довідка від 24.06.2024 № 01-24/91), «Харківський ліцей № 113» (довідка від 24.06.2024 № 01-24/306), «Харківський ліцей № 157» (довідка від 24.06.2024 № 01-26/174), «Харківський ліцей № 163» (довідка від 24.06.2024 № 01-25/401); на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що проводила Українська інженерно-педагогічна академія (довідка від 27.06.2024 № 107-04-106) та громадська організація «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами» (довідка від 12.07.2024 №1). Для провадження цього процесу також розроблено два навчально-методичних комплекси для слухачів курсів підвищення кваліфікації на 30 та 60 годин.

Теоретичне значення:

розроблено інтегративну модель розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО, що дозволить вчителям ефективно виявляти та реагувати на СЖО здобувачів освіти та надавати їм соціально-педагогічну підтримку;

розроблено зміст та критерії оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО;

визначено ключові зони впливу на учасників освітнього процесу через уточнення сучасних освітніх викликів та їх наслідків, що призводять до збільшення здобувачів освіти;

уточнено поняття соціальної компетентності вчителя та структуру соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО;

набули подальшого розвитку інструментарій розвитку соціальної компетентності вчителів та інструментарій оцінювання рівня розвитку соціальної компетентності вчителів та класних керівників щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО.

Отримані результати мають значний потенціал для подальшого використання у процесі підвищення кваліфікації вчителів для розвитку їх соціальної компетентності щодо роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у СЖО.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації:

1. Якість дисертаційного дослідження підвищилася б, якщо було розглянуто, чи розробляється заявлена проблема дослідження – розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах в інших країнах світу, і якщо так, то як її вирішують.

2. Початковий етап змістовно-діяльнісного блоку впровадження методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі

здобувачами освіти у СЖО розпочинається з проведення вхідної діагностики, що проводилась за допомогою авторського опитувальника. Варто було б обґрунтувати необхідність розробки спеціалізованого опитувальника.

3. У розділі 2.3 при формуванні змістовного етапу впровадження методики розвитку соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у СЖО обрано наступні методи навчання: групове обговорення, розв'язання практичних завдань, кейс-метод, метод ситуаційних задач, сторітелінг, метод написання есе. Методи детально описані і детально обґрунтовано їх вибір. Також зазначено, що для навчання дорослих характерною є «бінарність» методів, тобто їх відповідність формам організації освітнього процесу. Бажано було б показати їх «бінарність» відповідно до обраних форм навчання.

Вказані побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертації, не знижують наукову цінність проведених дисертантом досліджень і отриманих результатів, достовірністю та науковою новизною яких повністю погоджуюсь.

Загальні висновки.

Аналіз дисертаційної роботи Дворник Олени Михайлівни дозволяє зробити висновок, що за своїм змістом, теоретичним рівнем і практичною значущістю дисертація є завершеним науковим дослідженням. Дисертація здобувача на тему «Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах» виконана на високому науковому рівні, дотримується принципів академічної доброчесності та містить значущі теоретичні та практичні результати, які мають істотне значення для освітньої галузі України. Дисертаційна робота відповідає вимогам щодо актуальності, змісту, повноти викладу отриманих результатів у публікаціях, а також обсягу й оформлення. Вона відповідає положенням «Порядку присудження ступеня доктора філософії...» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Зважаючи на викладене, вважаю, що Дворник Олена Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Катерина ВОЛКОВА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 09:46:31 07.02.2025

Назва файлу з підписом: Відгук Волкова К.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 526.1 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук Волкова К.pdf
Розмір файлу без підпису: 507.3 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Волкова Катерина Сергіївна
П.І.Б.: Волкова Катерина Сергіївна
Країна: Україна

РНОКПП: 2949207688

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 09:46:27 07.02.2025

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг

Серійний номер: 382367105294AF9704000000A29E220027947903

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00